

**SPINOZA DEN HAAG
PROGRAMMA
OKTOBER 2023**

SPINOZA

Filosoof van vrede en recht





SPINOZA - Filosoof van Vrede en Recht

Wereldwijd staat Den Haag bekend als de internationale Stad van Vrede en Recht, met het Vredespaleis als trots symbool. De bron van Den Haag als Spinozastad leidt naar de 17de eeuwse Hofstad, waar de filosoof zeven jaar woonde en er zijn levenswerk *Ethica* voltooide. Hij overleed op zijn zolderkamer en werd begraven in de Nieuwe Kerk aan het Spui. Zijn invloedrijke boeken over tolerantie, ethiek, vrijheid en democratie sluiten rechtstreeks aan bij Den Haag, waar alle dagen gewerkt wordt aan de internationale vrede en rechtsorde. Dat Vredesstad Den Haag haar stadgenoot eert als icoon, ligt in haar identiteit en in de geschiedenis besloten.

De stad telt drie Spinoza Rijksmonumenten: het Spinozahuis en standbeeld in het SpinozaKwartier en het gedenkmonument aan het Spui dat alle dagen door mensen uit binnen- en buitenland wordt bezocht. De gedenksteen draagt Spinoza's lijfspreuk CAUTE (wees voorzichtig). Met gevaar voor eigen leven vond Spinoza een weg om zijn denkbeelden voor ons te waarborgen.

PROGRAMMA - Spinoza Oktobermaand 2023

Stadsbreed worden de verlichtende ideeën van Spinoza verkend met tal van activiteiten, o.a.: muziek, theater, lezingen, debat, workshops, stadswandelingen en vaartochten.

- ▶ Wat kunnen Spinoza's ideeën betekenen in ons persoonlijk leven, in het hier en nu?
- ▶ Hoe kan zijn filosofie bijdragen aan tolerantie en gezamenlijkheid in onze samenleving?
- ▶ Hoe actueel is Spinoza's visie op de eenheid van mens en natuur?



Open Spinozahuis

1 t/m 29 okt | ma/zo 14:00-17:00

Alle middagen vrij entree

Het Spinozahuis, in 1646 gebouwd door landschapsschilder Jan van Goyen, kent een boeiende geschiedenis. In afwachting van de volgende fase van het pand, is iedereen welkom op de parterre voor uitleg over het leven en werk van Spinoza (1632-1677). Wandpanelen en een internationale collectie boeken bieden aanvullende informatie. Ook de tuin wacht een nieuwe toekomst, waar Spinoza's buste (1931) weer te bezichtigen zal zijn.

Domus Spinozana | Paviljoensgracht 72 | www.spinozadenhaag.nl



'Eeuwig en Oneindig'

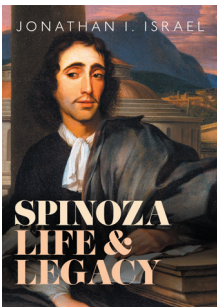
zo 1 okt | 14:30-17:00

Canto Ostinato en Spinoza - met voordracht en spoken word

Spinoza's levenswerk *Ethica* is rationeel van aard, maar heeft ook een mystieke kant waarin eenheidservaringen zijn te lezen. Het inspireerde de componist Simeon ten Holt tot zijn beroemde *Canto Ostinato*. Het eeuwige en oneindige wordt bijna tastbaar met de klankherhalingen van het pianoduo Jeroen en Sandra van Veen. De uitvoering is verweven met 'spoken word' van dichter Guus van der Steen en een voordracht van Spinozakenner Wiep van Bunge.

► Inleiding: Jaap Smit, commissaris van de Koning in Zuid-Holland.

Paleiskerk | Paleisstraat 8 | tickets: www.spinozadenhaag.nl



Spinoza Rede 2023

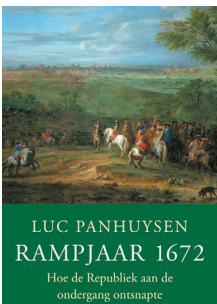
do 5 okt | 20:00-22:30

Jonathan Israel: Spinoza on equality and justice

De tweejaarlijkse internationale Spinoza Rede is gewijd aan sociaal-maatschappelijke, ethische of filosofische, mondiale thema's. Jonathan Israel, vermaard historicus en Verlichtingskenner, belicht Spinoza's rol als architect van democratische gelijkheid en gerechtigheid. Tevens presenteert hij zijn boek *Spinoza, Life and Legacy*, met een nieuwe interpretatie van Spinoza's leven en denken, gebaseerd op nooit eerder geraadpleegde historische bronnen. Na de lezing (engels) zijn gesigeneerde boeken verkrijgbaar.

► Inleiding: Wiep van Bunge, hoogleraar filosofie, Erasmus Universiteit.

Nieuwe Kerk | Spui 175 | tickets: www.spinozadenhaag.nl



De Eeuw van Spinoza

zo 8 okt | 13:30-16:30

Dialogo vanuit historisch en filosofisch perspectief

De 17de eeuw was een tijd van oorlogen, religieuze twisten en wetenschappelijke ontdekkingen. Als filosoof is Spinoza (1632-1677) een toonaangevend vertolker en vormgever van zijn tijdgeest. Maar als onverschrokken vrijdenker zet hij zich ook fel af. Dat maakt hem nog altijd hoogst actueel. In een boeiende dialoog belichten een historicus en een filosoof deze uiteenlopende kanten van zijn denken.

► Historicus Luc Panhuysen schreef boeken over de 17de eeuw, o.a. een biografie over Johan en Cornelis de Witt en het Rampjaar 1672.
► Filosoof Yoram Stein promoveerde op het werk van Spinoza, over het belang van religie in zijn denken over staat en samenleving.

Amare | Spuiplein 150 | tickets: www.spinozadenhaag.nl



Spinoza, de Ethica en ik

do 12-19-26 okt | 20:00-22:15

De Ethica begrijpen in drie studielecturen

Filosoof Maarten van Buuren behandelt Spinoza's meest bekende boek *Ethica*, ook wel gezien als gids voor het goede leven. De *Ethica* bestaat uit vijf hoofdstukken waarin de rede centraal staat. Alles wat een mens doet volharden in zijn leven veroorzaakt blijheid en alles wat een mens daarbij hindert veroorzaakt droefheid. De rede stelt de mens in staat om zijn emoties te beheersen en leidt via begrip van oorzaak en gevolg naar naastenliefde, de ultieme bron van het menselijk geluk. Spinoza verwijst naar de vitaliteit van een democratische samenleving waarin ieder mens de kans mag krijgen om gelukkig te zijn of te worden.

Bibliotheek Den Haag | Spui 68 | tickets: www.spinozadenhaag.nl



Hoezo Spinoza?

vr 13 okt | 20:00-22:15

Solotheater door Harpert Michielsen

Met beeld en vertelling gaat theatermaker Harpert Michielsen op ontdekkingstocht naar het leven en denken van de 17de eeuwse filosoof. Als tweede generatie migrant vond Spinoza waardigheid en vrijheid in zichzelf en wijst hij ons de weg naar individueel levensgeluk en collectieve tolerantie. Het reisverhaal loopt vanaf Spinoza's geboortestad Amsterdam naar zijn woonsteden Rijnsburg en Voorburg en eindigt in zijn woon-, werk- en sterfstad Den Haag. De Regentstad in roerige tijden, waar Spinoza in 1675 zijn levenswerk *Ethica* voltooide en tot aan zijn dood werkte aan zijn *Politiek Traktaat*. Een leerzame voorstelling én met humor.

Pulchri Studio | Lange Voorhout 15 | tickets: www.spinozadenhaag.nl



Nieuwe Verlichting?

za 14 okt | 13:30-16:00

Spinoza, humanisme en een Nieuwe Verlichting

Is onze generatie opgewassen tegen de grote problemen zoals klimaat, biodiversiteit, oorlogen, polariserende intolerantie, wereldvoedselvoorziening, nationalisme en artificiële Intelligentie? Hoe kunnen humanisten dit aanpakken? Kan Spinoza ons op weg helpen? Kunnen we een '*Nieuwe Verlichting*' formuleren die adequate gereedschappen levert voor een moderne levenskunst? Zijn wij in staat tot noodzakelijk ingrijpen in maatschappelijke, financiële en economische structuren? Deze vragen staan centraal bij een interactief middagprogramma met Spinozakenners en nieuwsgierige humanisten.

Grand Café Utopia | Waldeck Pyrmontkade 116

Gratis, wel reserveren: info@humanistischverbondhaaglanden.nl

"Als wij de plaats van de mens willen leren kennen, moeten wij eerst de natuur leren begrijpen"

Spinoza

10 Jaar Duurzaam Den Haag

zo 15 okt | 14:15-15:30

Dialoog en muziek in StadsOase Spinozahof

De natuur, de aarde, de mens. Duurzaamheid is onverbreekelijk verbonden met het werk van Spinoza, waarin hij betoogt dat de natuur en de mens een kosmische eenheid vormen. Nu de mens lijkt te zijn losgeweekt van de natuur is het van belang dat er steeds meer denkers en doeners zijn die waakzaam toewerken naar een duurzame samenleving. Daarom vieren wij samen met Joris Wijsmuller en zijn team het 10-jarig bestaan van de Stichting Duurzaam Den Haag.

- ▶ Met zelfgemaakte High Tea, muziek en interactief tuinmoment.
- ▶ Inleiding: Arjen Kapteijns, wethouder Duurzaamheid.

StadsOase Spinozahof | Spinozastraat/Repelaerstraat 61

Aanmelden: info@stadsoasespinozahof.nl | stadsoasespinozahof.nl



Spinoza's dubbele moraal

di 17 okt | 20:00-22:00

Hannah Laurens over ethisch denken en handelen

Hoe verhouden verschillende van Spinoza's opvattingen zich onderling? Zoals zijn idee dat alles in God is en dus goed is, terwijl wij als mens kunnen afwijken van wat goed is. Of Spinoza's overtuiging dat ons denken en handelen volledig wordt bepaald door natuurlijke wetmatigheden, terwijl wij elkaar kunnen aanspreken op ons gedrag en daarvoor dus zelf alle verantwoordelijkheid dragen.

- ▶ Lezing (Nederlands) i.s.m. de Vereniging voor Wijsbegeerte.
- ▶ Hannah Laurens is fellow van de British Society for the History of Philosophy, Pembroke College, University of Oxford.

Babylon Hotel Den Haag | Bezuidenhoutseweg 53

Gratis, wel reserveren: verenigingvoorwijsbegeerte@gmail.com



Denkers en Dwalers

za 21 okt | 20:00-22:00

Spinoza Jazz Orkest met lezing-op-muziek en spoken word

Spinoza maakte deel uit van de vrijzinnige groep *collegianten*. Het vrije denken bewandelt vele wegen en ook het pad van de rede kent vele richtingen. Voor het Spinoza Jazz Orkest is dit de inspiratie voor een vrije maar bedachtzame compositie met jazz en zang, een lezing-op-muziek van filosoof Erno Eskens en spoken word van dichter Guus van der Steen. Het orkest bestaat uit gevierde Haagse jazz cats, onder de bezielende leiding van saxofonist Ben van den Dungen. De muziek is van David Lukaçs, virtuoos klarinettist van de Dutch Swing College Band.

Musicon | Soestdijksekade 345 | tickets: www.musicon.nl



Ontmoetingen met stadsgenoot Spinoza

sept t/m okt

Vertel- en schrijfworkshops

Buurthuizen en wijkbibliotheken

Data, adressen: www.spinozadenhaag.nl | anitapoolman@planet.nl

Gratis, reserveren verplicht: www.spinozadenhaag.nl

Mini Spinoza Festival

za 21 okt | 14:00-16:00

Feestelijke afsluiting workshops

Laaktheater | Ferrandweg 4T

Gratis, reserveren verplicht: kassa@laaktheater.nl

Het hele leven is één oneindig verhaal, waarbij wij onszelf regelmatig vragen stellen over de zingeving van het bestaan. Zo sprak Spinoza *'Ik streef ernaar om te begrijpen'*. Bij de workshops in buurthuizen en wijkbibliotheken komen bewoners en belangstellenden bijeen om over Spinoza's gedachtegoed te praten en te schrijven, op basis van een voordracht van Anita Poolman over Spinoza's leven en werk. Steeds is er een link met eigen ervaringen en hoe men zelf (na-)denkt over het goede leven, de omgang met elkaar en de samenleving.

De workshops sluiten af met een feestelijke meeting. In het Laaktheater is er gelegenheid om voor te lezen uit eigen werk; een inspirerende totaalervaring van het geschreven en gesproken woord. Life muziek verlevendigt het slotfestijn, waarbij violiste Quirine van Hoek optreedt met haar altviool en viola d'amore.

- Organisator Anita Poolman is voordrachtskunstenaar en ontwikkelt taal & poëzieprojecten voor gemengde publieksgroepen.
- Samenwerkingsproject met Bibliotheek Den Haag.



Wat bezielt ons ...?

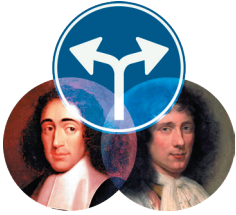
zo 22 okt | 13:15-16:00

Interreligieuze samenspraak

In de Spinoza Foyer van cultuurcentrum Amare filosoferen sprekers en publiek over de overeenkomsten en verschillen van het islamitische, joodse, christelijke en spinozistische gedachtegoed. Filosoof Yoram Stein leidt het gesprek over ieders levensbeschouwelijke vorming, over verdraagzaamheid en het persoonlijke en collectieve geluk.

- Inleiding: spinozist Henri Krop.
- Sprekers: rabbijn Marianne van Praag, predikant Rienk Lanooy en Sharief Mohamed, verbonden aan de Anware Mustafa Moskee.
- Jonge musici zorgen voor interculturele omlijsting.

Amare | Spuiplein 150 | tickets: www.spinozadenhaag.nl



Huygens ontmoet Spinoza

vrij 27 okt | 15:15-18:00

Wat zoekt de mens in het universum?

Professor Vincent Icke stelt zich deze vraag. Hij kijkt daarbij naar de wetenschapper Christiaan Huygens die *alles-wat-er-is* onderzocht als een natuurlijk mechanisme. En naar de filosoof Spinoza die het heelal als de materiële verschijning van God beschouwde en daarbij de zekerheid van de wiskunde te hulp riep. Beide geleerden zochten - elk op eigen wijze - naar het antwoord op de vraag: *Wat zit daarachter?*

- ▶ Inleiding: Huibert Crijns, KB-collectiespecialist geschiedenis.
- ▶ Lezing: literatuurhistoricus Ad Leerintveld vergelijkt hun leefwerelden aan de hand van de Spinoza KB Collectie.
- ▶ Lezing: sterrenkundige Vincent Icke vergelijkt hun werkwijzen.

Koninklijke Bibliotheek | Prins Willem-Alexanderhof 5
tickets: www.spinozadenhaag.nl



Spinoza's Sporen in Voorburg

za 28 okt | 13:15-16:00

Twee lezingen met muzikaal intermezzo

Na jarenlange archiefstudie vond historicus Kees van der Leer het bewijs dat het huidige pand Kerkstraat 39 het woonhuis van Spinoza was. In 2022 legde hij het onderzoek vast in zijn boek 'Spinoza in Voorburg'.

- ▶ Filosoof Piet Steenbakkers belicht Spinoza's leven als ook zijn verblijf in Voorburg (1663-1669), waar hij werkte aan de *Ethica* en er zijn *Theologisch Politiek Traktaat* voltooide.
- ▶ Historicus Kees van der Leer toont zijn speurtocht naar de plek waar Spinoza schuilde voor de woede van zijn tegenstanders.
- ▶ Orgelbespeling van cantor-organist Hans Houtman met zangkoor.

Oude Kerk Voorburg | Herenstraat 77 | tickets: www.spinozadenhaag.nl



Spinoza Uitgedaagd 2023

zo 29 okt | 15:00-16:30

Publieksdebat: Eigen Egoïsme eerst!?

Volgens Spinoza wordt alles wat leeft gekenmerkt door een natuurlijke levensimpuls of levensdrift, de *conatus*. Deze allesbepalende drang naar leven, overleven en voortleven geeft in zijn ogen ieder het recht om alles te doen wat in deze lijn ligt. Of stelt hij toch ook grenzen aan dit 'egoïsme'? Drie specialisten en het publiek gaan samen in gesprek.

- ▶ Inleiding: Esther Didden, directeur Filosofie in Den Haag.
- ▶ Tinneke Beeckman, filosoof; Sven Goedbloed, psycholoog en sjamaan; Jesse Mulder, filosoof en specialist in filosofie van de biologie.

Zaal 3 | De Constant Rebecqueplein 20 | tickets: filosofieindenhaag.nl



Open Spinozahof

7-14-21-28 okt | 15:00-16:00

Rondleidingen in duurzame stadstuin

Elke zaterdagmiddag tijdens de Spinozamaand is iedereen welkom. Buurtvrienden van StadsOase Spinozahof vertellen over deze unieke zaai- en pluktuin met educatieve projecten en over hun werkwijze waarmee zij een van de duurzaamste stadstuinen in Den Haag tot wasdom brengen.

StadsOase Spinozahof | Spinozastraat/Repelaerstraat 61
Vrij entree | informatie: www.stadssoasespinozahof.nl

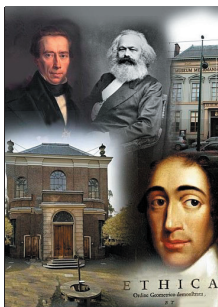
In de voetsporen van Spinoza



Wandeling: elke vrijdag, zaterdag en zondag | 14:00-15:30 uur

Een boeiende tocht langs bezienswaardigheden die herinneren aan Spinoza, met aandacht voor zijn leven en filosofie, zijn volgelingen en geestverwanten. De gemeente Den Haag eert haar historische stadgenoot als icoon van de internationale Stad van Vrede en Recht. Vanaf het SpinozaKwartier voert de route door de vroegere Jodenbuurt naar de Gevangenpoort en ten slotte naar de tuin achter het gebouw van de Raad van State.

Start: voor pand Dunne Bierkade 18 | tickets: www.gildedenhaag.nl



In het kielzog van Spinoza

Filosofische vaartochten

Waarom is Spinoza zo belangrijk voor ons? Wat deed Karl Marx in Den Haag? Waaraan verdient Thorbecke zijn standbeeld in de regeringsstad en hoe beïnvloedde een schoolmeester uit de Schilderswijk ons schoolsysteem? Met toelichting van een gids van De Ooievaart trekt de boot langs plaatsen waar deze en andere vrijdenkers woonden en/of werkten.

Start: Bierkade 18b | data en tickets: www.ooievaart.nl

Spinoza Oktobermaand 2023 is een initiatief van Stichting Spinoza Den Haag i.s.m. Haagse cultuurinstellingen en tal van professionals en vrijwilligers.

www.spinozadenhaag.nl | info@spinozadenhaag.nl | M 06 - 51 70 94 43



ZABAWAS



het Prins Bernhard
Cultuurfonds



GRAVIN VAN BYLANDT
STICHTING



Alsmede financiële steun van de Stichting Sint Nicolaas Gasthuis, de Haëlla Stichting, de Van Ommeren - de Voogt Stichting en de Dr. C. Louise Thijsen-Schoute Stichting.